

POSTANOWIENIE

Dnia 25 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Starosty [...] przy uczestnictwie Gminy Miasta Z., I.H. i D.K.S. o stwierdzenie zasiedzenia, na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 września 2017 r., na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania – I.H. od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 9 listopada 2016 r., sygn. akt I Ca (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) nie obciąża skarżącej kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w S. oddalił apelację uczestniczki I.H. od postanowienia Sądu Rejonowego w Z. z dnia 20 kwietnia 2016 r., którym stwierdzono, że wnioskodawca nabył w drodze zasiedzenia z dniem 1 stycznia 1985 r. własność opisanej nieruchomości w udziale 13/32, który do niej należał.

Uczestniczka I.H. w skardze kasacyjnej powołała obie podstawy przewidziane w art. 398³ § 1 k.p.c., a we wniosku o przyjęcie tej skargi do rozpoznania wskazała przyczyny objęte art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 3 k.p.c. Występowanie istotnych zagadnień prawnych połączyła z potrzebą udzielenia odpowiedzi na pytania:

- czy w stosunku do okresu, kiedy obowiązywało orzeczenie wydane w sprawie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie, które następnie zostało uchylone, należy stosować przepisy o spoczywaniu lub przerwaniu biegu zasiedzenia z wyłączeniem możliwości ponownego stwierdzenia zasiedzenia w dacie, w której pierwotnie obowiązywało wymienione, uchylone orzeczenie;

- czy powołanie się uczestniczki na okoliczność, że w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej istniał rodzaj siły wyższej, określony w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2011 r., IV CSK 63/11 i IV CSK 77/11, w którym właściciele byli pozbawieni realnej możliwości domagania się zwrotu bezprawnie zabranego im mienia, co powodowało zawieszenie biegu zasiedzenia na rzecz Skarbu Państwa, czy też uczestniczka powinna dodatkowo wykazać, że była pozbawiona realnej możliwości domagania się zwrotu bezprawnie zabranego mienia;

- czy istnienie w obrocie prawnym art. 1 ustawy z dnia 20 lipca 1950 r. o zniesieniu sankcji oraz ograniczeń w stosunku do obywateli, którzy zgłosili swą przynależność do narodowości niemieckiej (Dz. U Nr 29, poz. 270) w związku z art. 20 in fine, art. 20 ust. 3 t. 7, art. 20 ust. 4, art. 33 ust. 1 Traktatu z dnia 17 czerwca 1991 r. zawartego między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i wzajemnej współpracy (Dz. U. z 1992 r. Nr 14, poz. 56) oznacza, że nie jest możliwe wydawanie orzeczeń o przejmowaniu własności w oparciu o przepisy dekretu z dnia 8 marca 1946 r. majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz.U. Nr 13, poz. 87).

Nieważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji niedostrzeżona przez Sąd Okręgowy polegała na nedoręczeniu uczestnikom zamieszkałym w Niemczech wniosku i nieodebraniu od nich w drodze pomocy prawnej oświadczeń na kogo przelewają swoje prawa związane z nieruchomością będącą przedmiotem postępowania oraz na niezwróceniu uwagi na ustalenia Sądu Okręgowego w S. poczynione w postanowieniu z dnia 21 września 2005 r. (I Ca (...)) i uznaniu za uzasadniony zarzutu uczestniczki pozbawienia jej obrony swych praw przed dniem 25 marca 2005 r., co oznacza, że przed tą datą nie miała ona obiektywnie możliwości podejmowania starań o odzyskanie nieruchomości. Z kolei w postępowaniu przed Sądem drugiej instancji doszło do nieważności

postępowania przez zwolnienie od udziału w sprawie H.F., M.F., V.F. i M.D., spadkobierców O.F..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako środek zaskarżenia o szczególnym charakterze, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości wykładni oraz eliminację orzeczeń oczywiście wadliwych, bądź dotkniętych nieważnością postępowania, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżania orzeczeń niesatysfakcjonujących stron. Realizacji tego celu służy instytucja tzw. przesądu, ustanowionego w art. 398⁹ k.p.c., w ramach którego Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną. Zakres przeprowadzanego badania jest ograniczony do kontroli, czy w sprawie występuje istotne zagadnienie, zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, a zatem okoliczności przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 1 do 4 k.p.c. Nie podlegają natomiast badaniu podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Założenie wymagania objętego art. 398⁴ § 2 k.p.c. zostanie spełnione, jeżeli zostaną przedstawione w skardze kasacyjnej i uzasadnione przesłanki o charakterze publicznoprawnym, stanowiące podstawę wstępnej, merytorycznej oceny przesłanek określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wskazanie przyczyny objętej art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakładało na skarżącą obowiązek przedstawienia istotnego zagadnienia prawnego, z powołaniem konkretnych przepisów prawa, wykazaniem, że jest ono nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie sądowym, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych, podobnych spraw. Do Sądu Najwyższego należy ocena, czy twierdzenie skarżącego obejmuje takie właśnie zagadnienie i czy jest ono na tyle istotne, że skarga wymaga rozpoznania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, niepubl.; z dnia 14 grudnia 2004 r., III CK 585/04, niepubl.; z dnia 26 września 2005 r. II PK 98/05, OSNP 2006, nr 15 -

16, poz. 243; niepubl.; z dnia 4 sierpnia 2006 r., III CZ 47/06, niepubl.; z dnia 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, niepubl.; z dnia 26 czerwca 2008 r., I CSK 108/08, niepubl., z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 325/11, niepubl.).

Przedstawione przez skarżącą kwestie nie stanowią nowych i nierozwiązanych dotychczas problemów prawnych. Pierwszy z nich pomija rzeczywistą przyczynę oddalenia żądania stwierdzenia zasiedzenia, którą był brak wniosku o wydanie tego rodzaju orzeczenia. Pozbawione zatem doniosłości prawnej było rozważanie możliwości ponownego domagania się stwierdzenia zasiedzenia. Kwestia niemożności dochodzenia zwrotu nieruchomości przez byłych właścicieli była przedmiotem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego, w ramach których podkreślano konieczność wykazania, że zaistniały określone przyczyny w odniesieniu do konkretnych osób. Powołanie się na wymienione przez skarżącą orzeczenia było nieadekwatne do okoliczności sprawy. Brak natomiast argumentów przemawiających za tym, że przeszkody w dochodzeniu zwrotu nieruchomości dotyczyły skarżącej. Nie miały znaczenia w sprawie regulacje ustawy z dnia 20 lipca 1950 r. oraz postanowienia Traktatu zawartego przez Rzeczpospolitą Polską z Republiką Federalną Niemiec w dniu 17 czerwca 1991 r.

Sąd Najwyższy uwzględnia nieważność postępowania przed sądem II instancji z urzędu, a więc poza wskazanymi podstawami skargi kasacyjnej, ale tylko w granicach zaskarżenia (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Oznacza to, że nie można skutecznie zarzucać nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, ponieważ Sąd Najwyższy nie jest władny w ramach bezpośredniej kontroli instancyjnej badać ważności (nieważności) postępowania przed sądem pierwszej instancji. Badanie takie - mające jednak charakter pośredni - jest natomiast możliwe w sytuacji, gdy skarżący w ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzuca sądowi drugiej instancji naruszenie art. 378 § 1 w związku z art. 386 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. W takiej sytuacji wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie powinien się odwoływać do treści art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c., czyli nieważności postępowania tak, jak to czyni skarżąca w niniejszej sprawie. Należało wskazać i uzasadnić przesłankę wymienioną w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., czyli oczywistej zasadności skargi w tym zakresie, z uwzględnieniem tego, że powołanie się na tę przesłankę

zobowiązywała skarżącą do przedstawienia wywodu prawnego, uzasadniającego jego pogląd, iż skarga jest oczywiście uzasadniona. Podkreślenia wymaga, że o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, iż jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej od razu, bez wnikliwych dociekań prawnych. Wymagań tych nie spełnia wniosek skarżącej. Nie doszło także do nieważności postępowania, o jakiej mowa w podstawie objętej art. 379 pkt 5 k.p.c., w postępowaniu przed Sądem Okręgowym. Wynik postępowania nie dotyczył praw wskazanych uczestników, wobec treści postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 21 stycznia 2013 r. (I Ca (...)).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z zasady przewidzianej w art. 102 w związku z art. 13 § 2, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., a zastosowanie jej było usprawiedliwione sytuacją rodzinno - majątkową uczestniczki oraz znaczeniem dla niej rozstrzygnięcia sprawy.